

Stara krajevna imena Selške doline

Zgornji del doline – nekdanji urad Sorica in vas Zali Log

Miha Markelj

Zgornja Selška dolina je zaradi svojih naravno geografskih dejavnikov, podnebja in lege uvrščena v alpski prostor (Melik, 1954).

Prve naselbine so v strmih pobočjih, ozkih dolinah in stranskih grapah začele nastajati v poznem srednjeveškem obdobju oziroma ob koncu 13. stoletja. Rečemo lahko, da je zgornji del doline ostal relativno dolgo nenaseljen. Omenjeno potrjujejo tudi do sedaj najdene arheološke najdbe, ki ne izkazujejo stalne naselitve na območju, temveč zgolj posamezne fragmentirane kose keramike.¹

Prvi naseljenci so bili tirolski kolonisti, ki jih je freisinški škof – takratni zemljiški gospod naselil na to območje z namenom kulture območja ter posledično zagotavljanja ekonomske koristi gospodarstva.²

Pred tirolsko naselitvijo se v srednjeveških listinah za opisovanje območja zgornjega dela doline uporabljajo toponimi kot: planina Pečana (*lat. Alpem Bosangam*), ozemlje Sorice (*lat. Souriza*) in reka Sora (*lat. Uocatur Zoura*) (Simonitti, 1973),

pri čemer pa se nobeno od imen ne navezuje na ime kraja.

Namen članka je v prvi vrsti doprinesti k splošnem poznavanju zgodovine Selške doline ter tipoloških značilnosti krajevnih imen, hkrati pa pomagati pri razumevanju oziroma strukturirano prikazati različna poimenovanja naselbin v nekdanjem uradu Sorica in vasi Zali Log.

Cilj je tako na podlagi relevantnih podatkov, pridobljenih v zgodovinskih virih in literaturi, izdelati preglednico naselbin in naselbinskih izrazov v pregledni časovni sekvenci od naselitve do danes, ob tem, da predmet raziskave opredeljujemo s srednjeveškimi in zgodnjenovoveškimi listinami, ki bodo dopolnjene s katastrskim in kartografskim gradivom iz 18. in 19. stoletja ter z novejšim gradivom, kamor sodijo moderni interaktivni zemljevidi, krajevni leksikoni in popisi.

V dosedanjih razpravah so se z omenjeno tematiko že posredno oziroma neposredno ukvarjali Ivan Kejžar, Pavle Blaznik, France Kos, France Planina ter

Nadja Valentinčič Furlan in Silvo Torkar, ki sta se neposredno preko preučevanja zgodovine Baške doline ukvarjala tudi z imeni naselij v zgornjem delu Selške doline in na območju pod Poreznom.

Kljub že objavljenim raziskavam pa je mogoče zaznati pomanjkanje sistematičnega in celostnega obravnavanja tematike oziroma pomanjkanje relevantnih podatkov, na katerih so postavljene trditve o nastanku krajevnih imen. Dosedanji raziskovalci so se v veliki večini osredotočali na geografske in družbene elemente v okolici, ki so sicer vsekakor imeli vpliv na formiranje imena, vendar je za celovito študijo pred tem treba narediti podroben zgodovinski pregled oziroma bazo imen v določenih

časovnih sekvencah vse od prvega zapisa naprej.

Članek tako prepozna omenjeno vrzel v povezavi z identifikacijo krajevnih imen v zgornjem delu Selške doline ter jo zapolni z relevantnimi podatki. V prvi vrsti uporabi najzgodnejše pisne vire, ki so za območje raziskave ohranjeni v freisinških loških urbarjih v letih od 1291 do 1755, nato le-te nadgradi z zapisi v katastrskih izkazih (terezijanskem, jožefinskem, franciscejskem oziroma kasnejših reambulančnih katastrih³) in pa v Atlasu okolja ter v Krajevem leksikonu Slovenije.⁴

Prav tako se pri opisovanju krajevnih imen srečamo s težavo določanja raziskovalnega območja. Upravno in teritorialno je skozi 800-letno obdobje

Tabela s prikazom krajevnih imen od 13. stoletja do danes:

Loški urbar iz leta 1291	Loški urbar iz leta 1324	Loški urbar iz leta 1492	Loški urbar iz leta 1563	Loški urbar iz leta 1573
Officio Zaevritz	Offitium Zaeuritz	Officio Zeuriz	Officium Zeyritz	Officium Zeyritz
Zaevritz	Zaevritz	Zum Nidern	Zu Nidern	Zu Nidern
		Imtal	Im Thall	Im Thall
			Alss Egkh	Alss Egkh
				Alss
				Fasterberdi
		Zum Huben	Zu Niderhueben	Zu Niderhuebm
		Zum Niderenhuben	Zu Oberhuebm	Zu Oberhuebm
	Troye	Zum Troyen	Zum Troyen	Zum Troyen
		Vndernhohenek	Vndterm Hohenegkh	Vndterm Hohenegkh
		Am Torek	Am Thoregkh	Am Thoregkh
		Im Ebenlein	Im Ebendlein	Im Ebendlein
		Am Prietak	Am Prietagkh	Am Prietagkh
		Salemlogu	Salemlogu	Salem Logu
	Hublein	Im Micht Tall, Zum Huben	Michelstall	Michel thall

Officium - urad, Amt - urad, Gemeinde - skupnost.

težko jasno zarisati meje nekega območja, saj so se te spreminjale na podlagi različne strukture lastnikov prostorskih enot na območju, oziroma kasneje zaradi različnih upravnih reform, zato nekdanje meje officiov (uradov) v loških urbarjih niso enake mejam katastrskih občin z začetka 19. stoletja, upodobljenih v jožefinskem katastru, kasneje pa še v franciscejskem ali oziroma reambulančnih katastrih, prav tako pa tudi niso enake današnjim mejam posameznih krajevnih oziroma vaških skupnosti.

Zato je bilo za predmet raziskave vzeto nekdanje območje urada Sorica ter vas Zali Log, to je današnje območje vasi Spodnja ter Zgornja Sorica, Spodnje ter Zgornje Danje, Zabrdno, Torka, Ravne, Prtovč,

Zali Log in vas Podporezen.

Prikaz podatkov je narejen v tabelarični obliki, kjer smo upoštevali časovni pregled, njihovo spreminjanje, različno upravno-teritorialno razdeljenost in mogoča sekundarna poimenovanja, ki se pojavljajo v nekaterih primerih.

Zaradi velike količine podatkov, ki jih je bilo treba pregledati, in posledično njihove preglednosti je prikaz nadalje narejen po posameznih stoletjih, pri čemer so bili podatki v prvih šestih tabelah povzeti po loških urbarjih, v sedmi in osmi tabeli na podlagi zgodnjenovoveških katastrskih, v zadnjih dveh tabelah pa iz Krajevnega leksikona Slovenije in podatkov Statističnega urada Republike Slovenije (SURS).

Loški urbar iz leta 1610	Loški urbar iz leta 1636	Terezijanski kataster	Franciscejski kataster	Krajevni leksikon
				SORICA
Officiüm Zairiz	Officiüm Zarz	Ambt Zärz	Gemeinde Zarz	
Niteren	Nidern	Nidern		Sorica
Im Tall	Im Tall	Im Tall		V dolini (zaselek)
			Ober Zarz	Zgornja Sorica
			Unter Zarz	Spodnja Sorica
Alsegkh	<i>Officiüm Alls*</i>	<i>Officiüm Alls*</i>	Poresen	Podporezen
Alls	<i>Officiüm Alls*</i>	<i>Officiüm Alls*</i>	<i>Gemeinde Dauscha*</i>	Davča
Fasterim Werdy	<i>Officiüm Alls*</i>	<i>Officiüm Alls*</i>	<i>Gemeinde St. Nicolai*</i>	Martinj Vrh
			Gemeinde Daine	
Zu Nider hueben	Zü Nidern Hüeben	Zu Nider hüeben	Unter Daine	Spodnje Danje
Zu der hueben	Zü der Oberen Hueben	Zü Obern Hüeben	Ober Daine	Zgornje Danje
Troyen	Zü Troyen	Zü Troyen	Fröhlich / Gafser	Trojjar (zaselek)
Vndter Hochen Egkh	Vnter Hochen Ekh	Vnter Hochen Egth	Sa Werdam	Zabrdno
Am Torgkh	Am Torkh	Am Torkh	Torka	Torka
Im Ebendtlein	Im Eibendtlein	Im Eibendtlein	Raune	Ravne
Am Prietag	Am Prüettack	Am Prietach	<i>Gemeinde St. Crucius*</i>	Prtovč
				ZALI LOG
			Gemeinde Sallimlog	
Sallim Logu	Salim Logü, Stuben genant	Salim Logu	Salimlog	Zali Log
Michael Tall	Naselje ni evidentirano	Naselje ni evidentirano	Naselje ni evidentirano	V groblah (ledinsko ime)

Officiüm – urad, Amt – urad, Gemeinde – skupnost.

* naselje se vodi znotraj drugega urada oziroma skupnosti

Rezultati pregledne analize

Iz podatkovne predstavitve preglednih tabel je lepo vidna kontinuiteta krajevnih imen kakor tudi upravno-teritorialnih enot od 13. stoletja pa do danes.

Zaznani kontinuiteti navkljub pa je treba opozoriti na nekaj posebnosti, na katere ob pregledu krajevnih imen moramo biti pozorni. Pomembno je poudariti dejstvo, da srednjeveški in zgodnje novo-veški viri niso bili tako strukturirani kot današnji, zato so v njih prisotne anomalije v obliki zamenjav črk oziroma naglasnih znamenj, veliko pa je tudi slovničnih napak.

Teksti vse do 19. stoletja so po večini pisani delno v latinščini (zaznati predvsem v cerkvenih virih), delno v nemščini (zaznati predvsem v virih zemljiškega gospoda), šele kasneje pa so imena poslovenili.

Če se podrobneje posvetimo predstavljenim tabeličnim prikazom, vidimo, da je leta 1291 omenjena zgolj Sorica. Pri poimenovanju je treba biti pozoren, saj urbar iz tega leta pod tem imenom pojmuje celotno skupnost in ne zgolj Sorico kot kraj.

Prav tako je treba omeniti, da se za vas Zali Log v urbarjih in matičnih knjigah ter jožefinski vojaški karti iz 17. in 18. stoletja uporablja tudi ime Stuben

ali Zu Stuben. Največkrat se omenjeno uporablja v kontekstu urbarjalnega zapisa, da so se prebivalci nekdanje vasi v okolici Grebel vrha, imenovane Zum Hueben oziroma Michtall, preselili v Zali Log, kot dokazuje naslednji zapis iz urbarja 1610: "Zum huebn sin zwo huebn ordt genant Mihel Thall dir haben zum Stuben geben dauon ihm Suppan in sin Raitung".

Ob tem je treba omeniti tudi nekdanjo tirolsko naselbino Michtal in skrivnosti, ki se porajajo s tem imenom. V virih je namreč izpričana že leta 1324, medtem ko jo urbar iz leta 1630 ne omenja več. Leta 1324 omenjeno naselbino zasledimo pod imenom Hublein, nato leta 1492 z dvema imenoma: Im Micht Tall oziroma Zum Huben, kar je nekoliko nenavadno, saj se z omenjenim imenom v istem urbarju naziva tudi vas Spodnje Danje. Najdlje, med letoma 1500 in 1630, pa se imenuje Mihelstall.

Na podlagi zajetne relevantne zgodovinske dokumentacije je mogoče trditi, da članek predstavlja pregledno sliko krajevnih poimenovanj skozi stoletja, in tako lahko služi kot pripomoček raziskovalcem, ljubiteljskim raziskovalcem oziroma zgolj kot doprinos k poznavanju pestre preteklosti Selške doline oziroma njenega zgornjega dela.

Opombe:

- ¹ Zgornji Povden pod Ratitovcem in planina Pečana sta edini arheološki najdišči, ki izkazujeta arheološke najdbe, vendar brez korelacije na stalno naselitev (Turk in Šircelj, 1988).
- ² Po monografiji Škofja Loka in loško gospostvo (Blaznik, 1973).
- ³ Raeambulančni katastrski operat je predstavljal nadgradnjo franciscejskega tako v posameznih parcelnih popravkih kot tudi v toponimskih oziroma ledinskih izrazih, ki so se uporabljali za poimenovanje različnih enot zemlje, območij in krajev (Ribnikar, 1982).
- ⁴ Uporabljeni in pregledani viri za konstrukcijo raziskave zajemajo podatke oziroma posamezne podatkovne sklope: Urbarji za loško gospostvo 1560-1714 (ARS), Terezijanski kataster za Kranjsko, spisovni del (ARS), Franciscejski kataster za Kranjsko, mape in protokoli (ARS), Jožefinska vojaška karta, spisovni del ter mapne karte, knjigi 4. in 5. (Rajšp in Serše, 1997), Matične knjige župnije Sorica od leta 1655 naprej (Nadškofijski arhiv Ljubljana), Atlas okolja Agencije Republike Slovenije za okolje, podlaga zemljiški kataster za leta 2006, 2011 in 2013 (Atlas okolja, 2014). Prav tako so bile upoštewane publikacije s tematiko preučevanja teritorija freisinske škofije: Blaznik (1928, 1934, 1940, 1963, 1969, 1970, 1973 in 1978), Kejžar (2002 in 2011), Kos (1966), Kos (1864), Michelbech (1724 in 1729), Penko Seidl (2011), Ramovš (1972 in 2004), Torkar (1997 in 2006), Trpin (1997) in Zahn (1861).

Literatura:

- ADAMIČ, M., PERKO, D. in KLADNIK, D. (1996): *Priročni krajevni leksikon Slovenije*. Ljubljana, Državna založba Slovenije. Agencija Republike Slovenije za okolje (ARSO), *zemljiške katastrske enote iz leta 2014*, http://gis.arso.gov.si/atlasokolja/profile.aspx?id=Atlas_Okolja_AXL@Arso, december 2014.
- BLAZNIK, P. (1928): *Kolonizacija Selške doline*, inavguralna disertacija. Ljubljana, Leonova družba Ljubljana.
- BLAZNIK, P. (1934): *Posestne razmere v Selški dolini*, Geografski vestnik, 10(1), str. 4–66.
- BLAZNIK, P. (1940): *O metodah preučevanja kolonizacijske zgodovine*, Časopis za zgodovino in narodopisje, 35(1), str. 33–39.
- BLAZNIK, P. (1969): *Zahodna meja loškega gospostva po urbarju iz 1630 in po skici iz 1771*. Loški razgledi 16(1), str. 105–111.
- BLAZNIK, P. (1970): *O metodah in nekaterih rezultatih pri ugotavljanju lokalizacij krajevnih imen*. Onomastica Jugoslava 2(1), str. 3–11.
- BLAZNIK, P., GRAFENAUER, B. in VILFAN, S. (1970): *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev*, zgodovina agrarnih panog I. zvezek. Ljubljana, SAZU.
- BLAZNIK, P. (1973): *Škofja Loka in loško gospostvo*. Škofja Loka, Muzejsko društvo Škofja Loka.
- BLAZNIK, P., GRAFENAUER, B. in VILFAN, S. (1980): *Gospodarska in družbena zgodovina Slovencev*, zgodovina agrarnih panog II. zvezek. Ljubljana, SAZU.
- BLAZNIK, P. (1978): *Železniki in franciscejski katastrski elaborati*. Loški razgledi 25(1), str. 11–23.
- KEJŽAR, I. (2002): *Soriška ledinska imena*. Loški razgledi 49(1), str. 143–183.
- KEJŽAR, I. (2011): *Soriški rodovi*. Škofja Loka, samozaložba Ivan Kejžar.
- KOS, M. (1966): *Vas in selo v zgodovinski slovenske kolonizacije*, Razprave 5(1), str. 79–97.
- MELIK, A. (1954): *Slovenski alpski svet*. Ljubljana, Slovenska Matica.
- PENKO SEIDL, N. (2011). *Ledinska imena v prostoru in času*. Annales ser. hist. sociol. 21(2), str. 437–448.
- RAMOVŠ, A. (1978): *Ratitovec*. Škofja Loka, Muzejsko društvo v Škofji Loki.
- RAMOVŠ, A. (2004): *Geološki razvoj Selške doline*. Železne niti – zbornik Selške doline, 1(1), str. 17–51.
- RIBNIKAR, P. (1982): *Zemljiški kataster kot vir za zgodovino*, Zgodovinski časopis 36(1), str. 321–337.
- SIMONITTI, P. (1973): *Darilni listini cesarja Otona II iz leta 973 o dodelitvi loškega ozemlja škofiji v Freisingu*. Loški razgledi 20, str. 11–16.
- Statistični urad Republike Slovenije (SURS)*, Geostatistični portal (podatki iz leta 2014), <http://www.stat.si/geostatistike.asp>, junij 2014.
- TORKAR, S. (1997): *O prímkih v Baški dolini*. Tolminski zbornik 3(1), str. 263–270.
- TORKAR, S. (2006): *Zemljepisna imena v zgornji Baški dolini*. Baški zbornik 1(1), str. 95–106.
- TORKAR, S. (2006): *Bibliografija pomembnejših objav o srednji in zgornji Baški dolini*. Baški zbornik 1(1), str. 179–183.
- TRPIN, D. (1997): *Tolmin z okolico ob koncu 18. in začetku 19. stoletja, podatki iz katastra*. Tolminski zbornik 3(1), str. 159–165.
- TURK, I. in ŠIRCELJ, A. (1988): *Najstarejši dokazi obiska Ratitovca*. Loški razgledi 35(1), str. 11–18.

Viri:

Arhiv Republike Slovenije (2014): *Podatkovna zbirka arhiva* - <http://arsq.gov.si/Query/suchinfo.aspx>, avgust (2014).

BLAZNIK, P. (1963): *Urbarji freisingške škofije, Srednjeveški urbarji za Slovenijo 4, Vir za zgodovino Slovencev 4*. Ljubljana, SAZU.

KOS, F. (1894): *Doneski k zgodovini Škofje Loke in njenega okraja*. Ljubljana: Matica Slovenska in tisk J. Blaznikovih naslednikov.

MEICHELBECH, K. (1724): *Historija Frisingensis I. München*, Metropolitanarchiv München.

MEICHELBECH, K. (1729): *Historija Frisingensis II. München*, Metropolitanarchiv München.

RAJŠP, V. in SERŠE, A. (1998): *Slovenija na vojaškem, zemljevidu zvezek 4 – Josephinische Landesaufnahme 1763 – 1787 für das Gebit der Republik Slowenien*. Ljubljana, Znanstveno raziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter Arhiv Republike Slovenije.

ZAHN, J. (1861): *Die freisingischen Sal-, Copial- und Urbarbücher in ihren Beziehungen zu Österreich*. Wien, K. K. Hof- und Staatsdruckerei.

Arhivski viri:

Arhiv Republike Slovenije: *Franciscejski kataster za Kranjsko (SIAS 176)*, Ljubljana.

Arhiv Republike Slovenije: *Terezijanski kataster za Kranjsko (SIAS 174)*, Ljubljana.

Arhiv Republike Slovenije: *Jožefinski kataster za Kranjsko 1789–1790*, Ljubljana.

Graščinski arhiv Škofja Loka: *Urbarji za Loško gospostvo 1501 in 1714*, Ljubljana.

Nadškofijski arhiv Ljubljana: *Matični podatki župnije Sorica od leta 1655 naprej*. Ljubljana.

Nadškofijski arhiv Ljubljana: *Matični podatki župnije Zali Log od leta 1841 naprej*. Ljubljana.